

Nr 1

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1955 (nr 272) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslagen) jämte i anledning av propositionen väckta motioner, dels o c k motioner om åtgärder till befrämjande av jordbrukets rationalisering.

Genom en den 28 december 1962 dagtecknad proposition, nr 10 år 1963, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, jämlikt 87 § regeringsformen föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1955 (nr 272) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslagen)

Härigenom förordnas, att lagen den 3 juni 1955 om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslagen), vilken enligt lag den 13 april 1962 (nr 123) gäller till och med den 30 juni 1963, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1965.

I samband med propositionen har utskottet behandlat dels de i anledning av propositionen väckta motionerna nr 287 i första kammaren av herr *Osvald* och nr 331 i andra kammaren av herr *Antby m. fl.* och dels de till lagutskott hänvisade motionerna nr 289 i första kammaren av herr *Sveningsson m. fl.* och nr 332 i andra kammaren av herr *Hæggblom m. fl.*

I motionerna I: 287 och II: 331, som är likalydande, hemställes »att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 10 måtte besluta att jordförvärvslagen skall äga giltighet till och med den 30 juni 1964.»

Beträffande motionernas innehåll får utskottet, i den mån redogörelse icke lämnas nedan, hänvisa till motionen II: 331.

I motionerna I: 289 och II: 332, som är likalydande, hemställes

»att riksdagen ville besluta för sin del godkänna sådan ändring av

Lag den 3 juni 1955 om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet

att denna lags 1 § får följande lydelse:

1 §. Fast egendom — — — lantbruksnämnd. Sådant förvärvstillstånd erfordras dock ej:

1. — — — —

— — — — —

8. — — — sistnämnda andel.

9. där förvärvaren är fysisk person, som äger och brukar jordbruksfastighet.

»Förvärvstillstånd — — — avvisas.»

Beträffande motionernas innehåll hänvisas, i den mån redogörelse icke lämnas nedan, till motionen II: 332.

A. Propositionen och de i anledning därav väckta motionerna

I: 287 och II: 331

Departementschefen

I propositionen anför föredragande departementschefen följande.

På förslag av Kungl. Maj:t (prop. nr 165) antog 1955 års riksdag (tredje lagutskottets utl. nr 24, riksdagens skrivelse nr 345) en lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslagen). Lagen, som utfärdades den 3 juni 1955 (SFS nr 272), har sedermera ändrats 1958 (SFS nr 212) och 1960 (SFS nr 194). Syftet med lagen är att hindra vissa såsom olämpliga ansedda förvärv av jord och skog samt att främja jordbrukets yttre rationalisering.

Jordförvärvslagen var ursprungligen bestämd att gälla t. o. m. den 30 juni 1962. Hösten 1961 inkom och utremitterades ett av 1958 års jordlagsutredning avgivet betänkande med förslag till ny jordförvärvslag m. m. (SOU 1961: 49). I avvaktan på resultatet av den omfattande remissbehandlingen blev giltighetstiden för 1955 års lag våren 1962 förlängd t. o. m. den 30 juni 1963 (SFS nr 123). Remissyttrandena har numera inkommit. Nära nog genomgående ges i dem uttryck för den meningen, att tiden inte är mogen för ett avgörande om jordförvärvslagstiftningens framtida utformning. I synnerhet understryker man frågans beroende av de resultat vartill 1960 års jordbruksutredning kan komma. Men även andra pågående utredningar och inte minst rådande oklarhet om vårt tillträde till den europeiska ekonomiska gemenskapen anses motivera ett uppskov. Här må också erinras om den i år tillsatta etableringsutredningens uppdrag att mot bakgrunden av sistnämnda spørsmål verkställa en allmän översyn av de frågor som sammanhänger med rätt att här i riket förvärva egendom. Det synes mig som om i rådande läge övervägande skäl talar för ett anstånd med reformeringen

av jordförvärvslagstiftningen. Jag föreslår därför att giltighetstiden för den nuvarande lagen förlängs t. o. m. den 30 juni 1965.

I enlighet härmed har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till *lag angående fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1955 (nr 272) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslagen)*.

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Motionerna

Enligt motionerna, som är likalydande, bör jordförvärvslagen i likhet med vad som skedde år 1962 endast förlängas på ett år, då det är av största betydelse att den i sin helhet omprövas snarast möjligt.

1962 års riksdag

Propositionen till 1962 års riksdag angående fortsatt giltighet av jordförvärvslagen behandlades av tredje lagutskottet i dess av riksdagen godkända utlåtande nr 1 år 1962. Som skäl för förlängning åberopades i propositionen endast att förslag till ny lagstiftning i anledning av jordlagsutredningens betänkande ej hann föreläggas vårriksdagen. Utskottet yttrade, såvitt nu är av intresse, att utskottet i sammanhanget ej ansett sig böra ingå i saklig prövning av frågan om behovet av en jordförvärvslagstiftning. Utskottet fann ej anledning till erinran emot att giltighetstiden på anført skäl förlängdes. Propositionen tillstyrktes därför.

B. Motionerna I: 289 och II: 332 om åtgärder till befrämjande av jordbrukets rationalisering

Gällande rätt m. m.

Statliga åtgärder för jordbrukets rationalisering

Vid 1947 års riksdag fattades i anledning av en proposition angående riktlinjerna för den framtida statliga jordbrukspolitiken m. m. vissa principbeslut rörande statliga stödåtgärder för jordbruket. I det till grund för propositionen liggande betänkandet av 1942 års *jordbrukskommitté* anges syftmålet för statsmakternas stöd åt jordbruket vara att möjliggöra uppehållandet av en produktion av den storlek, som ur det allmännas synpunkt framstår såsom önskvärd, samt att åstadkomma, att den jordbruksbefolkning, som behövs för att frambringa denna produktion, skall kunna vid rationell drift uppnå en inkomstnivå, likvärdig med andra jämförliga befolkningsgrupper. De medel som borde användas för att förverkliga detta syfte

vore främst dels vad som i betänkandet kallats yttre och inre rationalisering av jordbruket, d. v. s. åtgärder, som avser att avhjälpa brister i fråga om brukningsdelarnas storlek och form samt i fråga om jordbrukets fasta anläggningar, dels också prisstöd åt jordbruket. Målsättningen för den yttre rationaliseringen angavs vara att göra brukningsdelarna sådana, att den arbetskraft som erfordrades för frambringande av den ur allmän synpunkt önskvärda produktionen finge effektiv sysselsättning, att jordbrukets produktionskostnader nedbringades och därmed även behovet av stöd från det allmänna minskades samt att en överproduktion skulle kunna förhindras genom övergång till en mer extensiv drift. Kommittén fann, att jordbruk i storleksgruppen 20—30 hektar motsvarade den jordbrukstyp, som ur dessa och andra synpunkter vore mest önskvärd. Denna typ av jordbruk benämnes av kommittén *normjordbruk*. Då jordbruk av denna storlek eller därutöver emellertid utgjorde en ganska ringa del av landets samtliga brukningsdelar, ansåg kommittén att man vid rationaliseringen måste stanna vid jordbruk med en storlek av 10—20 hektar. Dessa jordbruk, som av kommittén kallades *basjordbruk*, borde därför tagas till utgångspunkt för de statliga stödåtgärderna.

Kungl. Maj:t framlade i propositionen till 1947 års riksdag sistnämnda förslag, vilket riksdagen genom sitt principbeslut godtog. Efter dessa riktlinjer utfärdades därefter under 1948 bestämmelser angående statligt stöd till jordbrukets yttre och inre rationalisering genom lånegarantier och statsbidrag ävensom angående producent- och kontantbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk.

I proposition nr 148 till 1959 års riksdag framlades bl. a. förslag rörande den framtida inriktningen och utformningen av den statliga verksamheten för jordbrukets rationalisering i syfte att ge denna verksamhet en mera tidsenlig inriktning. Beträffande den yttre rationaliseringen förordades bl. a. att de statliga rationaliseringsorganen hädanefter skulle verka för bildandet av s. k. tvåfamiljsjordbruk. Förslaget godtogs av riksdagen. Rörande förslagets närmare innehåll hänvisas till propositionen samt till jordbruksutskottets utlåtande nr 30 år 1959.

Rationaliseringskungörelsen

De sålunda godtagna jordbrukspolitiska riktlinjerna återspeglas bl. a. i kungörelsen den 11 juni 1948 (nr 342) angående statligt stöd till jordbrukets yttre och inre rationalisering m. m., i det följande kallad rationaliseringskungörelsen. Enligt denna kungörelse åligger det lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna att genom stöd till yttre och inre rationaliseringsåtgärder på jordbrukets område främja strävandena att höja jordbruksnäringens effektivitet och skapa tillfredsställande försörjningsmöjligheter för dess utövare (§ 1). Med yttre rationalisering förstås i kungörelsen fastighetsregleringsåtgärder, som avser att skapa ökade möjligheter till rationell brukning genom förändring av brukningsenhets storlek eller förbättring av dess

ägosammansättning eller genom förbättring i övrigt av ägoanordningen (§ 4). Lantbruksnämnderna skall genom råd och upplysningar verka för genomförande av yttre rationaliseringsåtgärder och biträda vid planläggning av sådana åtgärder. Lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna skall vidare ha till uppgift att, där yttre rationalisering erfordras för att skapa tillfredsställande försörjningsmöjligheter, underlätta bildandet av till storlek och ägoanordning ändamålsenliga brukningsenheter genom sammanslagning eller komplettering med jordbruksjord eller skogsmark ävensom att i övrigt främja yttre rationalisering av brukningsenheter, som icke är lämpade för sitt ändamål. För att tillgodose detta syfte skall styrelsen och nämnderna enligt kungörelsen verka för att sådana brukningsenheter bildas, som huvudsakligen kan skötas av en eller två män utan anlåtande av arbetskraft utanför deras familjer och som också kan bereda samma arbetsinkomst som erbjudes inom jämförbara näringsgrenar. Det åligger också styrelsen och nämnderna att främja förbättrad ägoanordning på brukningsenheter som nu sagts (§ 6). För rationaliseringsändamål äger lantbruksnämnd bl. a. inköpa mark, inlösa mark enligt jordförvärvslagens bestämmelser och överlåta av nämnden förvärvad mark. På sätt i rationaliseringskungörelsen närmare föreskrives kan lantbruksnämnd för rationaliseringsåtgärder lämna ekonomiskt stöd i form av lånegaranti eller statsbidrag.

Beträffande rationaliseringskungörelsens fullständiga innehåll må hänvisas till SFS 1959: 246, 1961: 176 och 1962: 97.

Jordförvärvslagen

Enligt jordförvärvslagen får fast egendom, vilken taxerats som jordbruksfastighet, inte förvärvas genom köp, byte eller gåva utan tillstånd av lantbruksnämnd. I princip behövs tillstånd även vid förvärv av del av eller ideell andel i jordbruksfastighet. Undantag görs bl. a. för andel i fastighet, vari förvärvaren redan är delägare. Lagen är inte tillämplig vid förvärv från kronan, ej heller vid ett antal släktskapsförvärv (1 §).

Avser fång, som enligt 1 § skulle kräva förvärvstillstånd, del av fastighet och göres sist tre månader efter fångets skriftlig ansökan om avstyckning, behövs inte förvärvstillstånd, om egendomen genom avstyckning avskiljes för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk. Finnes i avstyckningsärendet egendomen vara avsedd för jordbruk eller skogsbruk, får avstyckning på grund av fångeshandlingen ej tillåtas utan att frågan om förvärvstillstånd av förrättningsmannen underställts lantbruksnämndens prövning. Sådan underställning får dock underlåtas under förutsättning att egendomen skall sammanläggas med jordbruk, varåt förvärvaren ägnar sig, samt anledning ej finnes till antagande att egendomen med större fördel kan läggas till annat jordbruk. Om egendomen inte är av allenast obetydlig omfattning, gäller som ytterligare förutsättning att den uppkommande brukningsenheten inte blir större än att den huvudsakligen kan skötas av brukaren och hans familj

utan anlitande av främmande arbetskraft. Om underställning inte görs vid avstyckningsförrättningen, behövs ej förvärvstillstånd (2 §).

Den materiella prövningen regleras av bestämmelserna i 3, 4 och 5 §§. Enligt 3 § skall förvärvstillstånd vägras, om det finnes anledning till antagande att egendomen skulle bli vanskött i förvärvarens ägo eller att förvärvaren med fånet huvudsakligen åsyftar att utan nytta för visst jordbruk i orten tillgodogöra sig skogstillgång, som behövs såsom stöd för ortens jordbruk, eller att bereda sig vinst genom snar avyttring av egendomen, del av densamma eller andel däri eller genom bortförande av byggnader eller annat som behövs för egendomens brukande.

I vissa fall skall jämlikt 4 § förvärvstillstånd också vägras, om inte fånet kan väntas medföra övervägande nytta för jordbruket eller för näringslivet i orten eller egendomen för förvärvaren har synnerligt värde utöver det ekonomiska eller eljest särskilt skäl föreligger att godtaga fånet. Detta gäller till en början, om det finns anledning till antagande att förvärvaren vill åtkomma egendomen huvudsakligen för kapitalplacering eller, vad angår egendom med jordbruk, i annat syfte än att själv ägna sig åt detta. Samma är förhållandet om fånet avser sådan fastighet eller sämjelott, som jämte annan fångesmannen tillhörig jord utgör en för sitt ändamål lämpad brukningsenhet, eller andel i sådan egendom samt brukningsenhetens bestånd eller ändamålsenlighet skulle äventyras genom att egendomen fränskiljes. Förvärvshinder enligt lagrummet föreligger slutligen där fånet medför att skilda brukningsenheter, som kan anses lämpade för sitt ändamål, eller andelar i dylika brukningsenheter sammanföres i en ägo.

Enligt 5 § får förvärvstillstånd vägras, om egendomen finnes böra tagas i anspråk för att underlätta bildandet av till storlek och ägoanordning ändamålsenliga brukningsenheter. Undantag gäller, om förvärvaren är arrendator som jämlikt 2 kap. 57 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom åtnjuter förköpsrätt till egendomen. Huvudregeln är inte heller tillämplig, om lantbruksnämnden tidigare på begäran av egendomens ägare förklarat, att egendomen må överlåtas utan hinder av bestämmelserna i förevarande lagrum, eller om tillstånd sökes till förvärv på offentlig auktion enligt 12 § jordförvärvslagen.

När till lantbruksnämnd inkommit ansökan om förvärvstillstånd, åligger det nämnden att snarast möjligt och, om ej särskilt hinder möter, senast två månader därefter meddela beslut i ärendet (§ 13). Har lantbruksnämnd vägrat förvärvstillstånd, må klagan över beslutet föras genom besvär hos lantbruksstyrelsen. Talan mot styrelsens beslut föres hos Kungl. Maj:t genom besvär (§ 14).

Förvärvstillstånd för jordbrukare

Den ursprungliga föregångaren till nu gällande jordförvärvslag var lagen den 21 december 1945 (nr 805) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet. I motiven till denna lag förklarade sig 1940 års utredning

om jordbrukets skuldsättning ha övervägt, huruvida icke undantag från skyldighet att söka förvärvstillstånd borde göras i fråga om köp jordbrukare emellan. Svårigheterna att klart avgränsa olika kategorier köpare från varandra föranledde emellertid utredningen att låta lagförslaget omfatta köpare i allmänhet. Vid remissbehandlingen av utredningens förslag yppades delade meningar bl. a. i detta hänseende. Vissa remissinstanser förordade att den jordbruksidkande befolkningens förvärv skulle vara undantagna från tillståndsprövning. Föredragande departementschefen uttalade dock vid lagrådsremissen som sin åsikt bl. a. att vid kontroll av förvärv alla kategorier av köpare måste indragas under kontrollen. Det av riksdagen sedermera antagna lagförslaget (se sammansatta andra lag- och jordbruksutskotts utlåtande nr 1 år 1945) utformades såvitt nu är i fråga i enlighet med den av departementschefen uttalade uppfattningen.

1945 års lag ersattes av lagen den 17 juni 1948 (nr 329). Den nya lagens giltighetstid var från början begränsad till och med den 30 juni 1953 men förlängdes genom lagstiftning år 1953 till och med den 30 juni 1955.

Frågan om den jordbrukande befolkningen borde undantagas från tillståndsprövningen berördes jämväl i förarbetena till 1948 års lag. I särskilda yttranden till det betänkande (SOU 1947: 87), vari lagförslaget framlades, anförde sålunda två av de tillkallade sakkunniga att ägare av jordbruksfastigheter, som önskade tillköpa jord i rationaliseringssyfte, generellt borde befrias från skyldighet att söka tillstånd därtill. Sedan förslaget genom propositionen nr 194 år 1948 bringats under riksdagens prövning, yrkades i motioner vid 1948 års riksdag att lagen icke skulle äga tillämpning för jordbrukare som redan ägde jordbruksfastighet. I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 34 år 1948 fann emellertid andra lagutskottet bärande skäl icke ha anförts för en sådan undantagsbestämmelse.

Genom proposition nr 97 till 1953 års riksdag framlades förslag till lag angående fortsatt giltighet av 1948 års jordförvärvslag. I anledning av propositionen väcktes bl. a. två likalydande motioner, vari hemställdes om sådan ändring i lagen att den ej skulle äga tillämpning på jordbrukare som redan ägde jordbruksfastighet, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga författningsändringar. Propositionen och motionerna behandlades av tredje lagutskottet i dess av riksdagen godkända utlåtande nr 16 år 1953. Utskottet, som avstyrkte motionerna, yttrade i hit hörande delar följande.

Förslaget anges vilja underlätta den frivilliga yttre rationalisering, som jordbrukarna själva kunde åstadkomma genom sammanköp av egendomar. Det är synnerligen långtgående. Gällande regler innebär, som bekant, att en person, som redan äger jordbruksfastighet, endast under vissa förutsättningar kan medges förvärva ytterligare jordbruksfastighet. Det relativa förvärvshinder, tidigare innehav av jordbruksfastighet sålunda utgör, skulle enligt förslaget utgå. Men icke nog härmed. Det tidigare fastighetsinnehavet skulle föranleda att man jämväl bortsåge från de övriga relativa förvärvshinder, som kunde föreligga, liksom från eventuella absoluta förvärvshinder. Huruvida sistnämnda konsekvenser skulle vara berättigade har ej alls berörts av

motionärerna. För utskottet framstår det som uppenbart, att denna fråga måste besvaras nekande. Anser man det erforderligt att genom lagstiftning förhindra vissa icke önskvärda jordförvärv, kan det icke vara rimligt, att sådana förvärv skulle godtagas bara därför att förvärvaren tillhör en viss befolkningskategori. Förslaget skulle ge dem som förut äger jord en så markerad förmånsställning i konkurrensen om salubjudna jordbruk, att man med fog skulle kunna kalla jordförvärvslagen en skralagstiftning.

Den i utlåtandet omnämnda inskränkningen i förvärvsrätten för den, som redan ägde jordbruksfastighet, har i 1955 års lag ersatts av reglerna till förebyggande av att ändamålsenliga brukningsenheter sammanföres i en hand eller att sådan enhet uppdelas på olika händer.

Vid 1959 års vårriksdag yrkades i två likalydande motioner, nr I: 500 och II: 600, bl. a. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till höstriksdagen rörande upphävande av jordförvärvslagens bestämmelser i fråga om jordbrukares rätt att inköpa jord för komplettering av brukningsenheternas areal. Motionerna behandlades av jordbruksutskottet i dess av riksdagen härutinnan godkända utlåtande nr 30 år 1959. Utskottet yttrade därvid (s. 79).

I motionerna I: 500 och II: 600 har framförts ett förslag av innebörd, att jordförvärvslagens bestämmelser i fråga om jordbrukares rätt att inköpa jord för komplettering av brukningsenheternas areal skall upphävas. Jordförvärvslagen är jämte uppsiktslagen och den s. k. bolagsförbudslagen föremål för översyn av 1958 års jordlagsutredning. Motionärerna yrkar trots detta att förslag i förenämnda syfte skall föreläggas årets höstriksdag utan att utredningens betänkande avvaktas.

Jordbrukares rätt att inköpa jord för kompletteringsändamål regleras i 3, 4 och 5 §§ jordförvärvslagen. Den motionsvis förordade lagändringen skulle sålunda bli av mycket omfattande och genomgripande natur och beröra grunderna för ifrågavarande lagstiftning. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t kommer att tillse att överensstämmelse uppnås mellan å ena sidan tillämpningen av vad som enligt jordförvärvslagen är att anse som ändamålsenliga brukningsenheter och å andra sidan den vidgade målsättning för den statsunderstödda rationaliseringsverksamheten som kommer till uttryck i den nya rationaliseringskungörelsen. Med hänsyn till det sagda avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Icke heller i jordlagsutredningens förslag till ny jordförvärvslag har jordbrukare undantagits från skyldigheten att söka förvärvstillstånd. I förslaget har emellertid intagits bestämmelser som möjliggör för aktiva jordbrukare att tillköpa mark, även om detta skulle innebära att var för sig bärkraftiga fastigheter sammanfördes till en enhet. Det vid åtskilliga tillfällen framförda kravet på att förvärvslagstiftningen icke borde hindra jordbrukarnas egen frivilliga rationalisering borde nämligen enligt utredningens mening tillmötesgå (SOU 1961: 49 s. 102).

Motionerna

I motionerna erinras om att jordbrukets rationalisering räknats som ett viktigt medel att förverkliga de riktlinjer för den svenska jordbrukspolitiken som godkändes av 1947 års riksdag. I fråga om den yttre rationalise-

ringen är emellertid enligt motionärerna resultatet av den statligt understödda rationaliseringsverksamheten i hög grad otillfredsställande. Som en av orsakerna härtill anger motionärerna att verksamheten i enlighet med 1947 års beslut syftade till att skapa basjordbruk. Visserligen har detta missat rättats till genom 1959 års riksdagsbeslut men alltså kvarstår, sägs det, jordförvärvslagens utvecklingshämmande bestämmelser. Med all sannolikhet skulle, anser motionärerna, rationaliseringen ske i snabbare takt, om utvägar öppnades till en friare handel utan de restriktioner och tidsödande avgöranden vid prövning av egendomsförvärv som den nuvarande jordförvärvslagen medför. Enligt motionerna har jordbrukarna ett stort intresse av att utöka sina jordarealer, bl. a. för att därigenom trygga sina jordbruksbestånd. Motionärerna anser att en rätt för jordbrukarna att fritt förvärva, vad de för sin närings utvidgning behöver, ej kan missbrukas. Den föreslagna bestämmelsen skulle nämligen blott innebära ett bortfall av sådana hinder för en fri expansionsrätt, som näringsfriheten undanröjt för andra företagare.

Utskottet

Jordförvärvslagen var ursprungligen bestämd att gälla t. o. m. den 30 juni 1962. Våren 1962 förlängdes emellertid lagens giltighetstid t. o. m. den 30 juni 1963 på grund av då pågående remissbehandling av jordlagsutredningens betänkande med förslag till ny jordförvärvslag m. m. Enligt propositionen ges i de nu föreliggande remissyttrandena nära nog genomgående uttryck för den meningen, att tiden ännu inte är mogen för att avgöra frågan om jordförvärvslagens framtida utformning. Härvid hänvisas bl. a. till frågans samband med resultatet av 1960 års jordbruksutredning och till rådande oklarhet om rikets tillträde till den europeiska ekonomiska gemenskapen. Departementschefen erinrar jämväl om etableringsutredningens uppdrag att mot bakgrunden av sistnämnda spørsmål verkställa en allmän översyn av de frågor som sammanhänger med rätt att här i riket förvärva egendom. Departementschefen har i detta läge funnit övervägande skäl tala för ett anstånd med reformeringen av jordförvärvslagstiftningen. I propositionen föreslås därför att jordförvärvslagen skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1965.

Enligt de likalydande motionerna I: 287 och II: 331 är de av departementschefen anförda skälen inte av den styrka att de motiverar en tvåårig förlängning. Motionärerna anser det vara av största betydelse att en omprövning av jordförvärvslagen i dess helhet sker så snart som möjligt. De yrkar därför att lagens giltighetstid skall förlängas endast t. o. m. den 30 juni 1964.

Jordförvärvslagen utgör endast en del av den jordpolitiska lagstiftning, med vars hjälp samhället söker förhindra och reglera vissa jordförvärv. Till detta rättsområde hör jämväl bl. a. lagen angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom (bolagsförbudslagen)

och lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. (utlånningsförbudslagen). Som framgår av departementschefens uttalande är hela frågan om rätten att här i riket förvärva egendom under omprövning i samband med pågående utredningar. Det är därför enligt utskottets mening naturligt och lämpligt att en samtidig lösning av hithörande komplicerade problem såvitt möjligt eftersträvas, vilket dock uppenbarligen kan bli tidskrävande. Detta får likväl icke innebära att frågan om en reformering av jordförvärvslagen fördröjes. Utskottet vill därför understryka vikten av att nämnda fråga snarast bringas till sin lösning. Med hänsyn till vad departementschefen anfört kan man enligt utskottets bedömande dock icke räkna med att förslag till ny jordförvärvslag skall kunna föreläggas nästa års riksdag. Utskottet vill erinra om att såväl jordbruksutredningens som etableringsutredningens arbete enligt årets riksdagsberättelse beräknas pågå hela 1963. Det måste i ett sådant läge anses befogat att nu gällande jordförvärvslag förlänges på föreslaget sätt. På grund av det anförda avstyrker utskottet ifrågavarande motioner och biträder departementschefens förslag.

Såsom departementschefen inledningsvis framhållit, har jordförvärvslagen det dubbla syftet att dels hindra vissa olämpliga förvärv av jord och skog och dels främja jordbrukets yttre rationalisering. Enligt de likalydande motionerna I: 289 och II: 332 har jordförvärvslagen emellertid icke haft avsedd verkan i sistnämnda hänseende. Motionärerna anser att den yttre rationaliseringen bäst skulle främjas, om jordbrukarna undantogs från lagens bestämmelser om förvärvstillstånd. I motionerna hemställes därför om sådan ändring i jordförvärvslagen att den ej blir tillämplig på fysisk person som äger och brukar jordbruksfastighet.

Som framgår av den föregående redogörelsen har den genom motionerna aktualiserade frågan tidigare prövats av riksdagen. Sålunda har bl. a. tredje lagutskottet år 1953 och jordbruksutskottet år 1959 i av riksdagen godkända utlåtanden i princip ställt sig avvisande till liknande yrkanden. Därvid har bl. a. påpekats att en ändring av nu föreslagen art är mycket genomgripande och berör lagstiftningens grunder. Utskottet vill ytterligare anmärka, att den föreslagna undantagsbestämmelsen möjliggör förvärv av jord- och skogsegendomar jämväl för annat ändamål än rationalisering. Tillräckliga motiv för godkännande av sådana förvärv har i motionerna icke anförts. Enligt utskottets bedömande erbjuder den förordade bestämmelsen dessutom stora möjligheter att kringgå jordförvärvslagstiftningen. Jämväl detta förhållande synes betänkligt i en tid då intresset såväl inom som utom landet för förvärv i Sverige av fast egendom befinner sig i starkt stigande. Av det nu anförda framgår enligt utskottets mening att den av motionärerna förordade ändringen i jordförvärvslagen icke blott är av genomgripande natur utan även till sina verkningar svåröverskådlig. Såsom framgår av det föregående övervägs f. n. inom Kungl. Maj:ts kansli ett nytt förslag till jordförvärvslag. Vid angivna förhållanden finner utskottet det uppenbart att motionerna, som avser en omedelbar lagändring, icke kan tillstyrkas.

Motionernas syfte att underlätta den frivilliga rationaliseringen av jordbruket är emellertid enligt utskottets mening förtjänt av beaktande. Otvivelaktigt är såväl jordbrukets som skogsbrukets lönsamhet flerstädes mycket beroende av egendomarnas areal och arrondering. De farhågor som i motionerna yppats om jordförvärvslagens utvecklingshämmande verkan föranleder därför utskottet att understryka behovet av att lagens utformning omprövas. Härvid bör, såsom jordlagsutredningen uttalat, det vid åtskilliga tillfällen framförda kravet på att förvärvslagstiftningen icke bör försvåra jordbrukarnas egen frivilliga rationalisering beaktas. Med hänsyn till utredningens uttalande förutsätter utskottet att de av motionärerna i nämnda hänseende framförda synpunkterna kommer att övervägas vid den blivande lagstiftningen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen med avslag å motionerna I: 287 och II: 331 måtte bifalla förevarande proposition;

B. att motionerna I: 289 och II: 332 i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anført icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 13 februari 1963

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Alexanderson, Göran Karlsson, Ebbe Ohlsson, Kristiansson, Knut Johansson, Georg Carlsson, Åkesson och Erik Jansson*;

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, Svenning, Hamrin i Kalmar, Turesson*, Sundelin, Mattsson och Tobé.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.